

1 לְמַתְּנִישׁ מֵאֲחֵרִים שְׂבוּשְׁתוֹ מְרֻבָּה. אֲךָ סָתֵם אָדָם אֵינוֹ מַצְטַעַר
 2 יוֹתֵר כְּשֶׁאֲחֵר מְנִיחַ עָלָיו, וְלִכְךָ שָׂאֵר הָאֲנָשִׁים מְנִיחִים לַעֲצָמָם.
 3 מִבְּרַת הַגִּמְרָא: וְהֵיכָא מִנָּה לָּהּ – בְּאִיזָה מְקוֹם בְּרֹאשׁ מְנִיחִים אֵת
 4 הָאֶפֶר. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּמְקוֹם הַנְּחִת תְּפִילִין. שְׁנָאֹמַר (ישעיה סא א)
 5 'לְשׁוֹם לְאַבְלֵי צִיּוֹן לָתֵת לָהֶם פֶּאֶר תַּחַת אֶפְרַיִם, וּמִצְאָנוּ בְּכַתּוּב
 6 שֶׁתְּפִילִין הֵם הַנִּקְרָאִים 'פֶּאֶר', הֵרִי מְבוֹאֵר שֶׁבְּמְקוֹם שְׂמוֹנִים
 7 הַתְּפִילִין, מְנִיחִים אֶפֶר בּוֹמָן אֲבֹלוֹת וְצַעַר.
 8 הַגִּמְרָא מְבֹאֵר אֵת טַעְמָן שֶׁל הַהֲלָכוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּתַעֲנִיּוֹת צִיבוֹר,
 9 וְנוֹתֶנֶת בָּהֶם סִימָן. רְחוּב תִּיבָה וְשִׁקִּים אֶפֶר אֶפֶר קְבוּרָה וּמוֹרֵיָה,
 10 סִימָן.
 11 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: לָמָּה יוֹצֵאִין לְרְחוּב לְהַתְּפַלֵּל. רַבִּי חֵימָא בַּר אֲבָא
 12 אָמַר, מִתְּכוּוֹנִים לוֹמְרִי, וְעָקְנוּ בְּצִנְעָא וְלֹא נִעְנִינוּ, נִבְּהָ אֵת עֲצָמָנוּ
 13 בְּפִרְקָא, כְּדִי שְׁנַעֲנֶה. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר, מִתְּכוּוֹנִים אֲנִי לוֹמֵר כִּי,
 14 גָּלִינוּ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְרְחוּב, שֶׁתֵּהָא גָּלוּתֵינוּ מִכְּפָרֶת עָלֵינוּ. מִבְּרַת
 15 הַגִּמְרָא: מָאִי בִּינִיּוּהָ – מֵהַ חִילּוּק בֵּינֵיהֶם הַלֵּכָה. מְשִׁיבָה
 16 הַגִּמְרָא: אֵיכָא בִּינִיּוּהָ דְגָלוּ מִכִּי בִּנְשִׁתָּא לְבִי בִּנְשִׁתָּא – אִם יֵצֵאוּ
 17 מִבֵּית כְּנֶסֶת אֶחָד לְמַשְׁנָה, שֶׁלְטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי חֵימָא אֵין בּוֹה בּוֹיִן
 18 בְּפִרְסְטִיא וְצִרִיךְ לְצֹאֵת דּוּקָא לְרְחוּב, אֲךָ לְרִישׁ לְקִישׁ דִּי בִּכְךָ
 19 שְׂאֵף בּוֹה יֵשׁ גָּלוּת.
 20 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְלָמָּה מוֹצִיאִין אֵת הַתִּיבָה לְרְחוּבָה שֶׁל עִיר. אָמַר
 21 רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, בְּדַבְּרֵי זֶה בָּאִים לְהַתְּוֹדוֹת עַל הָעוֹנוֹת וְלוֹמְרִי,
 22 כִּלִּי צָנִיעַ וְאִרְחָן הַקּוֹדֵשׁ הִיא לָנוּ, וְנִתְּנָהּ בְּעוֹנֵינוּ.
 23 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְלָמָּה מִתְּפַסֵּין בְּשִׁקִּים. אָמַר רַבִּי חֵימָא בַּר אֲבָא,
 24 בְּלִבִּישֵׁת הַשֶּׁק הָעֲשׂוֹי מִשְׁעַר בַּחֲמָה בָּאִים לוֹמְרִי, הֵרִי אֲנִי הַשּׁוֹבִין
 25 בְּכִתְּמָה.
 26 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְלָמָּה נּוֹתֵנִין אֶפֶר מְקָלָה עַל גִּבִּי הַתִּיבָה. אָמַר רַבִּי
 27 יְהוֹדָה בֶּן פִּי, כְּלוֹמֵר – מִתְּכוּוֹנִים לְרַמּוֹת בִּכְךָ אֵל צַעַר הַשְׂכִּינָה
 28 כְּנֹאמֵר (תהלים צא טו) 'עֲמֹו אֲנֹכִי בְּצָרָה, רִישׁ לְקִישׁ אָמַר, דְּבַר זֶה
 29 נִלְמַד מִזִּכְרוֹת (ישעיה סג ט) 'בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר'. אָמַר רַבִּי יוֹרָא, מִרִּישׁ
 30 – בְּתַחֲלִילָה כִּי הָיָה חֵימָא לָהּ לְרַבֵּן דִּיהִי אֶפֶר מְקָלָה – כֹּאשֶׁר
 31 רֵאִיתִי שְׂחֻכְמִים נּוֹתֵנִים אֶפֶר עַל גִּבִּי תִיבָה, מְוַדְּעוֹעַ לִי בִּלְחִילָה נּוֹפְאִי
 32 – הַזְדַּעְזַעְתִּי בְּכָל גּוֹפִי.
 33 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְלָמָּה נּוֹתֵנִין אֶפֶר בְּרֹאשׁ כָּל אֶחָד וְאֶחָד. פְּלִיגִי בָּהּ
 34 – נִחְלָקוּ בּוֹה רַבִּי לֹוִי בַּר חֲמָא וְרַבִּי חֵימָא. הֵד אָמַר, בָּאִים לוֹמֵר בּוֹה
 35 הֵרִי אֲנִי הַשּׁוֹבִין לְפָנֶיךָ בְּאֶפֶר, וְהֵד אָמַר, כְּדִי שִׁיבֹוֹר לָנוּ ה' אֵת אֶפְרַיִם
 36 שֶׁל יִצְחָק, וִירְחֵם עָלֵינוּ בְּזִכְרוֹתָם. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מָאִי בִּינִיּוּהָ –
 37 אִיזָה חִילּוּק לְהֵלֵכָה יִידֵיהֶם בֵּינֵיהֶם. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: אֵיכָא בִּינִיּוּהָ
 38 לִיתֵן עֶפֶר סָתֵם – שְׂאִינוּ שֶׁל שְׂרִיפָה, שֶׁאֲפֹשֶׁר לְהֵרָאוֹת בּוֹ שְׂאֵנוּ
 39 חֲשׁוּבִים כַּעֲפֹר, אֲךָ אֵין בִּכְךָ זְכִירַת אֶפְרַיִם שֶׁל יִצְחָק.
 40 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: לָמָּה יוֹצֵאִין אַחֵר הַתְּפִילָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת. פְּלִיגִי בָּהּ
 41 רַבִּי לֹוִי בַּר חֲמָא וְרַבִּי חֵימָא. הֵד אָמַר, מִתְּכוּוֹנִים אֲנִי לוֹמֵר בִּכְךָ,
 42 הֵרִי אֲנִי הַשּׁוֹבִין לְפָנֶיךָ בְּמַתִּים. וְהֵד אָמַר, כְּדִי שִׁיבֹוֹר עָלֵינוּ הַמַּתִּים
 43 הַמַּתִּים. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מָאִי בִּינִיּוּהָ – אִיזָה חִילּוּק לְהֵלֵכָה יִידֵיהֶם
 44 בֵּינֵיהֶם. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: אֵיכָא בִּינִיּוּהָ לְצֹאֵת לְקַבְּרִי עֲבוֹרָם,
 45 שֶׁאֲפֹשֶׁר לְהֵרָאוֹת בִּכְךָ שְׂאֵנוּ חֲשׁוּבִים כְּמַתִּים, אֲךָ אֵינִים יֹוֹכִלִים
 46 לְבַקֵּשׁ עָלֵינוּ רַחֲמִים.
 47 מִחְלֻקַּת נּוֹסֶפֶת בֵּין רַבִּי לֹוִי וְרַבִּי חֵימָא. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מָאִי 'הֵר
 48 הַמּוֹרֵיָה' – מְדוּעַ נִקְרָא שְׂמֵךְ כֵּן. פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי לֹוִי בַּר חֲמָא וְרַבִּי
 49 חֵימָא. הֵד אָמַר, מִלְשׁוֹן הוֹרָאָה, שֶׁהוּא הֵר שִׁיבָא מִמֶּנּוּ הוֹרָאָה
 50 (תוֹרָה) לְיִשְׂרָאֵל, כְּנֹאמֵר (ישעיה א ב) 'כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה, וְהֵד אָמַר,
 51 מִלְשׁוֹן יִרְאָה, שֶׁהוּא הֵר שִׁיבָא מִמֶּנּוּ מוֹרָא לְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, שֶׁשְׂמַעוּ
 52 אֵת גְּדוּלַת יִשְׂרָאֵל וִירְשָׁלַיִם, וְנַפְל פְּחוּדָם עַלֵיהֶם.
 53 שְׂנִינוּ בְּמַשְׁנָה: הֵקֵין שְׁקָתָן אוֹמַר לְפָנֶיהָ דְּרַבִּי בְּבוּשִׁין.
 54 תִּנּוּ רַבָּנָן, אִם יֵשׁ שֵׁם זָקֵן, אוֹמַר הֵקֵין אֵת דְּבָרֵי הַכִּיבוּשִׁין. וְאִם לֹא
 55 – אִם אֵין בֵּינֵיהֶם זָקֵן, אוֹמַר זֹאת חֲכָם. וְאִם לֹא – שְׂאֵף חֲכָם אֵין
 56 בֵּינֵיהֶם, אוֹמַר זֹאת אֶדָם שֶׁל צוּרָה – אָדָם בַּעַל קוֹמָה שְׂדִרְבּוֹ
 57 נִשְׁמַעִים וּמִתְקַבְּלִים. שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: אָמַר (וְהָאֵם) זָקֵן דְּקָאֲמַרִי אֵף

58 עַל גִּבִּי דְלָאוּ חֲכָם הוּא, הֲלֹוא וְדָאִי חֲכָם עֲדִיף מִזָּקֵן עִם הָאֲרִיךְ,
 59 וּמְדוּעַ אֲמַרָה הַבְּרִייתָא שְׂזָקֵן קוֹדֵם לְחֲכָם. מִתְּרַצַּת הַגִּמְרָא: אָמַר
 60 אֲבִי, הֵכִי קָאֲמַר, אִם יֵשׁ שֵׁם זָקֵן וְהוּא גַם חֲכָם, אוֹמַר זָקֵן וְהוּא חֲכָם.
 61 וְאִם לֹא – אִם אֵין שֵׁם זָקֵן חֲכָם, אוֹמַר זֹאת חֲכָם צַעִיר. וְאִם אֵין
 62 שֵׁם חֲכָם כָּלָל, אוֹמַר זָקֵן שְׂאִינוּ חֲכָם. וְאִם לֹא – אִם אֵין שֵׁם לֹא
 63 זָקֵן וְלֹא חֲכָם, אוֹמַר אֶדָם שֶׁל צוּרָה.
 64 שְׂנִינוּ בְּמַשְׁנָה: אוֹמַר לְפָנֵיהֶם דְּבָרֵי כִיבוּשִׁין, אֲחִינוּ, לֹא שֶׁק וְתַעֲנִית
 65 גּוֹרְמִים, אֲלָא תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים גּוֹרְמִים. שְׁכָן מְצִינוּ בְּאֲנָשִׁי
 66 נִינוּהָ שֶׁלֹא נֶאֱמַר בָּהֶם 'וִירָא הָאֱלֹהִים אֵת שְׁקָתָן וְאֵת תַּעֲנִיטָתָם', אֲלָא
 67 'וִירָא הָאֱלֹהִים אֵת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שְׂכָן מְדַרְבֵּם הִרְעָה' (יונה ג י).
 68 הַגִּמְרָא מְבֹאֵר אֵת הַפְּסוּקִים הַמֵּתֵאֲרִים אֵת תַּעֲנִיטָתָם וְחִזְרוֹתָם
 69 בְּתַשׁוּבָה: נֹאמַר בְּצִיּוּי מֶלֶךְ נִינוּהָ אֵל עֲמֹו (שם ח ט) 'וְיִתְּכֶם שִׁקִּים
 70 הָאֶדָם וְהַבְּהֵמָה'. שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: מָאִי הוּוּ עֲבָרִי – אִיזָה דְּבַר שׁוֹנֵה
 71 עָשׂוּ בְּבִהֲמוֹתֵיהֶם. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: אֲמַרִי – קִשְׁרוּ אֵת הַבְּהֵמוֹת
 72 לְחֹדֶר וְאֵת הַזּוֹלָדוֹת לְחֹדֶר, וּגְרַמּוּ בִּכְךָ צַעַר לְפָרוֹת שֶׁלֹא יוֹכִלוּ
 73 לְהַנִּיק, וְלִזְלֹדוֹת שֶׁלֹא יוֹכִלוּ לִינֵק. וְכָךְ אָמְרוּ לְפָנֵינוּ, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם,
 74 אִם אֵין אַתָּה מְרַחֵם עָלֵינוּ, אֵין אֲנִי מְרַחֵם עַל אֱלֹו, וְכֹשֶׁם שֶׁאֲתָה
 75 אוֹמַר לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, כְּכַתּוּב (תהלים קמח ט) 'וְרַחֲמֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ',
 76 רַחֵם אֶף עָלֵינוּ.
 77 עוֹד נֹאמַר בְּצִיּוּי מֶלֶךְ נִינוּהָ (שם), 'וְיִקְרָאוּ אֵל אֱלֹהִים בְּחֻזָּקָה'.
 78 מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מָאִי אָמַר – מֵהַ אֲמַרְוּ בְּתַפִּילַתָם שֶׁנִּקְרָא 'קְרִיאָה
 79 בְּחֻזָּקָה'. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: כִּי אָמְרוּ לְפָנֵינוּ, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, בְּנוּהָ
 80 שְׁבַעֲעוֹלָם, כֹּאשֶׁר יֵשׁ יוֹכּוֹת בֵּין עוֹלָם וְחֻצְפוֹן וְשְׂאִינוּ עוֹלָם, וְכֵן בֵּין
 81 צִדִּיק וְרָשָׁע, מִי נִדְּחָה מִפְּנֵי מִי, הֲלֹא הַצִּדִּיק נִדְּחָה מִפְּנֵי הָרָשָׁע,
 82 וְהִישֵׁר מִפְּנֵי הַחֻצְפוֹ. כִּי אֲתָה, צִדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, קָבַל טַעֲנוּתֵינוּ
 83 וּמַחֲל לָנוּ לְטוֹבוֹת הָעוֹלָם.
 84 עוֹד נֹאמַר שֵׁם, 'וְיִשְׁכּוּ אִישׁ מְדַרְבּוֹ הִרְעָה וּמִן הַחֲכָם אֲשֶׁר בְּכַפִּיָּהם'.
 85 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: מָאִי 'וּמִן הַחֲכָם אֲשֶׁר בְּכַפִּיָּהם' – מֵהַ בֹּא לְהוֹסִיף
 86 בִּכְךָ אַחֵר שֶׁאֲמַר שִׁיבוּבוּ מְדַרְבֵּם הִרְעָה. אָמַר שְׂמוּאֵל, בְּצִיּוּי זֶה
 87 גּוֹר עֲלֵיהֶם לְהַחֲזִיר אֵת הַגּוֹזִלוֹת שְׂבִידָם בְּכָל אוֹפֵן, וְאֲפִילוּ גוֹל
 88 מְרִישׁ (קוֹרָה) וּבְנָאָה בְּבִירָה – וְקַבַּע אוֹתוֹ בְּבִנְיַת מַגְדָּל, מְקַעֲקַע
 89 (וְהוֹרֵס) אֵת כָּל הַבִּירָה בּוֹלָה וּמְחַזֵּר אֵת הַמְרִישׁ לְכַעֲלוֹ.
 90 אָמַר רַב אֲדָא בַּר אֲהֵבָה, אֶדָם שִׁישׁ בִּידוֹ עֲבִירָה, וּמִתְוֹדָה עָלֶיהָ וְאִינוּ
 91 חוֹזֵר בָּהּ, לָמָּה הוּא דּוֹמֵה, לְאֶדָם שֶׁתּוֹפֵס שְׂרָן מִת בִּידוֹ, שֶׁאֲפִילוּ אִם
 92 הוּא מוֹכֵל בְּכָל מִימוֹת שְׁפָעוֹלָם, לֹא עָלְתָה לוֹ מְכִילָה וְנִשְׁאָר
 93 בְּטוֹמְאָתוֹ. אֲךָ אִם יִרְקֹוּ מִידוֹ, בֵּין שֶׁמְכֵל בְּאַרְבָּעִים סָאָה בְּלִבָּה, מִיד
 94 עָלְתָה לוֹ מְכִילָה וְנִטְהַר. כְּמוֹ כֵן טַהֲרַת הַנֶּפֶשׁ מִחֲטָאוֹתֶיהָ עַל יְדֵי
 95 הַתְּשׁוּבָה אֵינָה מוֹעִילָה עַד שִׁיעֻזּב הָאָדָם אֵת חֲטָאוֹ, שְׁנָאֹמַר (משלי
 96 כח ג) 'מוֹדָה וְעוֹבֵר וְרָחֵם', וְכֵן אוֹמַר הַכְּתוּב (איכה ג מא) 'נִשְׂאָ לְבָבְנוּ
 97 אֵל בָּשִׂים (עַם כְּפִינוּ) אֵל אֵל בְּשָׂמִים', כְּלוֹמֵר נִטְהַר אֶף אֵת כְּפִינוּ
 98 מִעוֹן בַּעַת תְּפִילַתָנוּ.
 99 שְׂנִינוּ בְּמַשְׁנָה: עָמְדוּ בְּתַפְלָה, מוֹרִידִין לְפָנֵי הַתִּיבָה זָקֵן כּוֹ' וְרָגִיל,
 100 יֵשׁ לוֹ בְּנִים, וּבִיתוֹ רִיקָם, כְּדִי שִׁיחָא לְבֹו שְׁלָם בְּתַפְלָה.
 101 תִּנּוּ רַבָּנָן, עָמְדוּ בְּתַפְלָה, אֵף עַל פִּי שִׁישׁ שֵׁם אוֹתוֹ זָקֵן וְחֲכָם שְׂדִרְשׁ
 102 לְפָנֵיהֶם, אֵין מוֹרִידִין לְפָנֵי הַתִּיבָה אֲלָא אֶדָם הָרָגִיל בְּתַפְלָה. (אֵיזָהוּ
 103 רָגִיל) רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר, מְטוֹפֵל בְּנִים קֻטָּנִים וְאֵין לוֹ בְּמֵה לְפִרְנָסָם,
 104 וּמִתּוֹךְ שְׂדוּאָה עַל בְּנוֹ, הוּא רָגִיל לְהַתְּפַלֵּל מִקִּירוֹת לִיבּוֹ. וְיֵשׁ לוֹ
 105 יִנְיָעָה בְּעַבְדוּתוֹ בְּשָׂדָה, וּמִתּוֹךְ שְׂזָקוֹ בַּהּ לַגְּשָׁמִים הוּא מְכוּיִן יוֹתֵר
 106 בְּתַפְלָתוֹ, וּבִיתוֹ רִיקָם, וּפְרִקוֹ נָהָה, וְהוּא שְׂפֵל בְּרָךְ – עֲנִי, וּמְרֻצָּה
 107 לָעָם – נוֹחַ לְבִירוֹת וּמִסְכִּימִים כּוֹלֵם שִׁיחָה שְׁלִיחַ צִיבוֹר, וְיֵשׁ לוֹ
 108 נְעִימָה הַמוֹשְׁכָת אֵת הַלֵּב בְּתַפְלָתוֹ, וְקוֹלוֹ עָרֵב, וְכָךְ לְקִירוֹת בְּתוֹרָה
 109 וּבְנִיבְיָאִים וּבְכְּתוּבִים שִׁיחָיו הַפְּסוּקִים הַמְּזוֹכְרִים בְּתַפְלָה שְׂדוּרִים
 110 בְּפִי, וְשִׁיחָה בְּקִי לְשִׁנּוֹת בְּמִדְּרָשׁ בְּהִלְבוֹת וּבְאִדְרוֹת, וְכָךְ בְּכָל
 111 תְּפִירָכוֹת בּוֹלָן.
 112 מִסְפַּרֵת הַגִּמְרָא: וְחֵבְבוּ בֵּיהֶם רַבָּנָן עֲנִיּוּהָ – נִתְּנוּ חֲכָמִים עֲנִיּוּהָ בְּרַבִּי
 113 יִצְחָק בַּר אֲמִי שִׁישׁ לוֹ תְּכוּנוֹת וּמַעֲלוֹת אֱלֹו, וְרָאוּ לְשִׁמְשׁ כְּשִׁלְחָה
 114 צִיבוֹר.

תענית דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמז

1 הגמרא מבארת את המעלות שהוזכרו בברייתא. שואלת הגמרא:
2 היינו – זהו המטופל ואין לו, היינו ביתו ריקם, כלומר שתי מעלות
3 אלו שוות ולמה נכפלו. משיבה הגמרא: אמר רב הקדא, מה
4 שהוזכר ביתו ריקם והו' שפיתו ריקם מן העבירה, שאין חמס וגול
5 בביתו.
6 מעלה נוספת שהוזכרה בברייתא: ופרקו נאה. אמר אביי, זה שלא
7 יצא (לו) [עליו] שם רע אפילו בגלדותו – בבחורות.
8 הגמרא מביאה דרשה בגנות שליח ציבור שאינו הגון: נאמר
9 בכתוב (ירמיה יב ח) שמתרעם הקב"ה על עם ישראל ואומר 'היתה
10 לי נחלתי כאשר ביער נתנה עלי בקולה, על בן שנאתיה'. מבררת
11 הגמרא: מאי 'נתנה עלי בקולה'. אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב,
12 ואמרי לה – ויש אומרים שאמר זאת רבי הקא אמר רבי אלעזר, זה
13 שליח צבור (היורד לפני התיבה שאינו הגון) [שאינו הגון] – רשע,
14 היורד לפני התיבה] – שממנים שליח ציבור שאין בו אחת
15 מהמעלות שנוכרו לעיל מלבד זאת שקולו ערב.
16 שנינו במשנה: ואומר לפניכם עשרים וארבע ברכות, והם שמונה
17 עשרה שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש ברכות. מקשה הגמרא:
18 הני שש – האם הברכות שהוסיפו הם רק שש, הרי שבע הוויין –
19 ישנן שבע ברכות, ברתנן בהמשך המשנה על השביעית הוא אומר
20 ברוך מרחם על הארץ. מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, מאי
21 שביעית, שביעית לארובה – ברכה שביעית מברכת גואל ישראל
22 בה התחיל להאריך בתחנונים, אך באמת לא הוסיפו אלא שש
23 ברכות.
24 ברתנא, בברכת גואל ישראל מאריך השליח ציבור, ובחתימה הוא
25 אומר, מי שענה את אברהם בחר המורה הוא יענה אתכם וישמע
26 בקול צעקתכם היום הנה ברוך אתה ה' גואל ישראל, והן ענין אחריו
27 אמן, והן הכנסת – השמש אומר להם – לכהנים 'תקעו בני אהרן
28 תקעו' והם תוקעים ומריעים ותוקעים. והשליח ציבור מתחיל
29 בברכה השניה והראשונה מהנוספות שהיא ברכת זכרונות, וחוזר
30 ואומר בחתימתה מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם
31 וישמע בקול צעקתכם היום הנה ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות, והן
32 ענין אחריו אמן, והן הכנסת אומר להם 'הריעו בני אהרן הריעו',
33 והם מריעים ותוקעים ומריעים. וכן היה הסדר בכל ברכה וברכה
34 מהברכות הנוספות שבאחת אומר תקעו ותוקעים תקיעה תרועה
35 ותקיעה, ובאחת אומר הריעו ותוקעים תרועה תקיעה ותרועה.
36 ממשיכה הברייתא: כמה דברים אמורים שהציבור עונה על
37 הברכות אמן וזהו סדר התפילה, בגבולין – מחוץ למקדש, אבל
38 במקדש אינו כן, לפי שאין ענין אמן במקדש. ומנן שאין ענין אמן
39 במקדש, שנאמר בתפילת הלויים בתחילת בית שני, שאמרו לעם
40 (נחמיה ט ה) 'קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם' –
41 המושל מקצות העולם ועד קצתו, לאחר מכן החזירו פניהם כלפי
42 המקום ואמרו 'ויברכו שם כבוד ופרומם על כל ברכה ותהלה' –
43 הם יענו ויאמרו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', אך אתה
44 מרומם על כל ברכה שהם מברכים ותהילה שעונים. וכל – שמא
45 תאמר שעל כל הברכות בולן לא תהא אלא תהלה אחת, ורק בסיום
46 כל הברכות יענו פעם אחת ברוך שם כבוד מלכותו. תלמוד לומר
47 'ופרומם על כל ברכה ותהלה' ללמד שעל כל ברכה תן לו תהלה.
48 הרי שאין עונים אמן על הברכות הנאמרות במקדש.
49 ואלא במקדש מהו אומר בתפילת התענית, בסיום ברכת גואל

50 ישראל לאחר שהוסיף פסוקי תחנונים וסיים 'מי שענה את
51 אברהם' וכו', אומר ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד
52 העולם ברוך גואל ישראל, והן ענין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו
53 לעולם ועד, והן הכנסת אומר להם 'תקעו הכהנים בני אהרן תקעו',
54 וקודם שתוקעים חוזר השמש ואומר מי שענה את אברהם בחר
55 המורה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה, ותוקעים
56 תקיעה תרועה ותקיעה. וכן בחתימת הברכה השניה אומר השליח
57 ציבור ברוך ה' אלהי ישראל וכו' זוכר הנשכחות, והם עונים אחריו
58 ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והן הכנסת אומר להם 'הריעו
59 הכהנים בני אהרן הריעו' וכו' וחוזר ואומר 'מי שענה' וכו', ותוקעים
60 תרועה תקיעה תרועה. וכן היה הסדר בכל ברכה וברכה, שבאחת
61 אומר תקעו, והם תוקעים תקיעה תרועה תקיעה, ובאחת אומר
62 הריעו, והם מריעים תרועה תקיעה תרועה, עד שגומר את בולן.
63 וכך – כמנהג זה שהיה במקדש הנהיג רבי חלפתא בצפורי ורבי
64 חנניה בן תרדיון בסיכני, ובשפא הדבר לפני חכמים אמרו, לא היו
65 נהנין בן אלא בשערי מרח ובהר הכית.
66 הגמרא מביאה גירסא שונה בדברי הברייתא: ואית דאמרי – יש
67 הגורסים כך, ברתנא, השליח ציבור אומר לפנינו עשרים וארבע
68 ברכות, שמונה עשרה ברכות שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש
69 ברכות. ואותן שש הינן אומר, בין ברכת גואל ישראל, לברכת
70 רופא חולי עמו ישראל. ומאריך בנאולה – בברכת גואל ישראל,
71 והן ענין אחריו אמן על כל ברכה וברכה. וכך היו נהנין בגבולין,
72 אבל במקדש היו אומרים ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד
73 העולם, ברוך גואל ישראל, ולא היו עונים אחריו אמן. וכל כך למה
74 האריכו, לפי שאין ענין אמן במקדש. ומנן שאין ענין אמן במקדש,
75 שנאמר (שם ט ה) 'קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם'
76 ויברכו (את) שם כבוד ופרומם על כל ברכה ותהלה, ודרשו
77 חכמים, על כל ברכה וברכה תן לו תהלה, והיא אמירת 'ברוך שם
78 כבוד מלכותו לעולם ועד' כלשון הפסוק 'ויברכו שם כבודך'.
79 תנו רבנן, על ההוספות הראשונות הוא חותם ואומר ברוך ה' אלהי
80 ישראל מן העולם ועד העולם, ברוך גואל ישראל, והן ענין אחריו
81 ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והן הכנסת והשמש אומר,
82 'תקעו הכהנים תקעו', וחוזר ואומר מי שענה את אברהם בחר המורה
83 הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה (והן תוקעין
84 ומריעין ותוקעין). ועל הברכה השניה – ברכת זכרונות הוא חותם
85 ואומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, ברוך זוכר
86 הנשכחות, והן ענין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והן
87 הכנסת אומר 'הריעו בני אהרן הריעו', ואומר מי שענה את אבותינו
88 על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה, והם
89 מריעין ותוקעין ומריעים. וכן בכל ברכה וברכה, באחת אומר תקעו,
90 ובאחת אומר הריעו, עד שגומר את הברכות בולן. וכך הנהיג רבי
91 חלפתא בצפורי ורבי חנניה בן תרדיון בסיכני, ובשפא הדבר אצל
92 חכמים אמרו, לא היו נהנין בן אלא בשערי מרח ובהר הכית.
93 שנינו במשנה: רבי יהודה אומר, לא הנה צריך לומר זכרונות בו'
94 ושופרות, אלא אומר תחתיהן פסוקים אחרים מענין רעב ועצירת
95 גשמים.
96 אמר רבי אדא דמן יפו, מאי מעמא דרבי יהודה, לפי שסובר שאין
97 אומרים זכרונות ושופרות